

1849 májusi éjszakáin kevesen aludtak Pest-Budán. A harmadik hete tartó ostrom idején az örök elterelték a kíváncsiakat a Duna-partról, a bátrabbak — akik nem menekültek a Városligetbe és a vasúti teherkocsikba a bombák és ágyugolyók elől — a Dunaparton ácsorogva nézték az éj sötétjében felszálló röppentyűk lángját, a pus-kák felvillanó tűzét és hallgatták a május 21-én hajnali három óra-
kor a rchamra hívó kürtök harso-
gását. A honvédsereg csapatai megmozdultak a Gellért-rakodón, a Mészáros-utcán, a Vérmezőn, az Ujlaki-rakparton és dörögtek az ágyúk, elvörösödött az égbolt. Reg-
gel 7 óra után azán cicsőndesült a Várhegy...

Utcai harc és honvédek halottak az ökrös szekereken

Még vértől izmosak a budavári utcák, amikor a hivatalos tudósítást fogalmazzák, „Budavár miénk“ címmel, 22-én már olvas-hatták is a kortársak, mi történt ezen a véres hajnalon a Várhegyen.

„Május 21-én, reggel öt óraker három zászlónk a várpalota új épülete mellett lobog. A lajtor-
jácson honvédek, mint a zergék szökődésnek a Várba. Az ellen-
ség 21 fontosai felett hosszú póz-
nán fehér lobogó hajlong. Az ostromtüzelés a Bécsi kapu felé éjfélkor, tehát az osztrák uralko-
dás kezdete napján kezdődött: reggeli egy óraker eredt meg a várkapunál s a tört falrés irányában csatározás és harc foly-
lyik virradatig. Honvédeinkre erősen puskázták a bástya-tor-
nyokról és a házak ablakaiból. Aki nem puskázott, lövéket ércszett le. De mindezt ostromló honvédeinket rohantól fel nem tartóztathatták. Az ellenség többszáz ezer lövése aránylag kevés embert ejtett el, mit onnan merék állítani, mivel a várfal alját szorgosan vizsgálom, s igen kevés halottat veszek észre, de most kezdődik az utca-
harc... Fél 7-re reggel. Most egy puskaporraktár röppent lég-
be. Bent a Várban az utcaharc folyik, 7 óraker reggel. A tüzelés megszűnt. A Vár be van véve.

Ludwig kormánybiztos.”

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Tamás Erő

Száz év előtt vívták meg honvédeink Budavárát

Forrás:

Hírlap
Budapest 1849 V. 21.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgv:

9.439

Idő:

1849 / 1949

Személy:

Helyszám:

Kmetty ezredes vitte Kossuth-
nak Görgey rövid katonai jelenté-
sét:

„Budavár 3 s fél óranyi ostrom után seregeink által bevételett. Május 21-én, 1849, 7 óraker reg-
gel. Az egész várórség fogva van tiszjeivel együtt. Hentzi tábor-
nok halálos sebet kapott s hal-
doklik. Az ellenség e győzedel-
mes ostromlás végperceiben még az utolsó cudarságot is eikövette s a Lánchidon alkalmaztatott aknákat (Minen) elsütötte... A részletes jelentés holnap fog be-
küldetni...”

Menjünk képzeletben azokkal, akikk borzongó érzéssel bojcong-
nak a véres budai utcákon, hallgas-
suk, mit mondanak a szemtanuk. Másnap helyszíni tudósítás jelent meg a kormány hivatalos lapjában, a Közlönyben.

„F. hó 21-én délután felmentem Óbudavárába — írja az egykori tudósító, id. Abrányi Emil író és ujságíró, a Kossuth Hírlapjának is buzgó munkatársa. — A létrák még mindenütt a falakhoz támaszt-
va voltak... A halottak eltakarí-
tása egész nap folyt, de még dél-
után sok dicső kiműt honvédet szedtek föl a bástyák alól... El-
húnyt honvédeinken alig látszott sebhely, legtöbbben golyó által múltak ki...”

Ujhelyi Béla ny. őrnagy hadtör-
ténéi munkájában írja meg, amit

mint ifjú szemtanu látott: „A vár tereit és utcáit, de a várnak falain kívül környékét is harcosok hullái borították... Délelőtt 10 óra körül már csakis a romokat és ahol szan-
nászét, hol halmazként a kövezeten heverő holttesteket bámulók idéz-
tek elő némi élénkséget a füst borí-
totta várban... Délután a halottak összeszedetvén, nyomalkat még csak a párolgó vértócsák jeleztek — de másnap délkor mennydörgéstől ki-
sért zápor zuhant alá, mely az öl-

döklő viadalmak ezen utolsó nyo-
mait is elmosván, a Várhegyről alálémlő csapadék a szó szoros ér-
telme szerint a felázott vértől pi-
rosló pataként folyt...”

A honvédek holttesteit ökrös sze-
kereken szállították le a tabáni te-
metőbe. A névtelen hősök temet-
séről a kortársak részleteket nem jegyeztek fel. Nem tudjuk, hogy ott volt-e az ostromló sereg vezére, Görgey, ott volt-e és mondott-e beszédet a legtöbbet vesztett hadtest hős parancsnoka, Nagy-Sándor Jó-
zsef, az utóbb vértanuhalált szen-
vedett tábornok, Mednyánszky Cé-
zár tábori főpap végezte-e az egy-
házi szertartást. Csúszán azt je-
gyezték fel, hogy a „kivonult csa-
patok és lövegek díszlovóerei“ köz-
ben temették el őket a kis kápolna elől, amely csak az 1044—45-ös ostromban pusztult el.

Hányan estek el a hajnali rohamban?

A Közlöny nem emlékezett meg az elesettek számáról és noha — mint Bártfay László is naplójában följegyezi, „közönségesen beszéltek, hogy a halottak száma nem éppen nagy“. A történetírók, főleg Hor-
váth Mihály, a hivatalos közlés hiányából azt következtették, hogy nagyon nagy volt a várvívás áldo-
zata. Csak 90 év múltán derült ki, hogy Ludwig kormánybiztos jelen-
tésének megfigyelése és a szobeszed kölcsönkeletett helyesen. Aggházy Kamill kiderítette, hogy az ostrom-
nak 50 polgári halottja is volt, köztük egy 30 éves tisztviselő és egyéves gyermek is.

Kilenc évtizedig nyugodtak a névtelen honvédek, akiknek szem-
mélyazonosságát megállapítani sem volt idő, a már megszüntetett ta-
báni temetőben, ott, ahová 1849 május 22-én eltemették őket. Az elnyomatás idején csak egyszerű fakeresztek jelölték a hosszú sir-
halmot, de a 60-as évek végén ki-
sebb emléket állítottak oda, majd 1889-ben alacsony fallal és vaske-
ritéssel vették körül a közös sírt, fölébe, középre helyezve egy kö-
obeliszket, amelynek csúcsán örök-
lángot ábrázoló kődísz van. A sze-
rény kivétel emlékmű négy olda-
lán felirat emlékeztet a névtelen honvédekre. Noha a főváros egy-
kor közgyűlési határozattal fogad-
ta meg, hogy a honvédek sírját örökké e helyen fenntartja, a te-

mető kiürítése után, 1939 novemberében felásták a festői környezeti, nagy közös sírt. A két napig tartó sírbontásnál négy hivatalos személyen és kevés odátévedt érdeklődőn kívül csak e sorok írója volt jelen.

Kiderült ekkor, hogy az üreg középrő, nagyobb részében, 20 méter hosszúságban deszka-burkolattal vagy pedig rögtönzött koporsó-fódelekkel földték le a tetemetek. Egy ilyen burkolat alá két halottat fektettek. Ez annál meglepőbb, mert Aggházy Kamill megtalálta azt az iratot, amely szerint Nagy-Sándor József eljárást indított a térrapancsnok ellen, mert a megrendelt koporsókat nem használták fel. Csak nyakravaló-maradvány, honvéd-hajtóra, honvéd-zsinór és gomb meg bakancsrész került elő még a hantok alól. A hősök egy része szép rendben feküdt a föld mélyében, másrésztük rendetlen-ségben. Átlótt koponyát találtak, de golyót a koponyában nem.

Ami még ma is rejtély

A csontmaradványokat hónapokig vizsgálták a Néprajzi Múzeumban, majd amikor 1940 májusában emlékkerttel létesítettek a németvölgyi temetőben, ott az 1877-ből való feliratos obeliszk-alakú emlékmű tövében sírüreget tégláztak ki és ide tették le csendben, nyilvánosság nélkül, a csontokat. 135 koponya és a hozzájuk tartozó csontmaradványt, — köztük 12 nő és 4 kisgyermek, akik, úgy látszik, szintén a várvivás körében haltak meg — számláltak össze. A csontok feltárása tehát Ludwig kormánybiztos becslését igazolta. Ide kerültek külön sírba a névszerint felismert, rohamban elesett *Burdina Alajos* honvédőrnagy, *Assa-Kürthi Ghiczgy István* 23 éves honvédőhadnagy és *Jezerisek Lukács* 23 éves lovas nemzetőr is, — őt a Sándor-pálova padlásán lelték haltnak. *Kleinheinz Oszkár* 17-én sebesült és másnap meghalt honvédőrnagy nyugvóhelye ma is ismeretlen. A 4-től 21-ig tartó ostromnak a Várhegyen kívül is voltak halottai, közülük *Sittenhelm Ede* honvédüzér sírját az Alvinczy-úton feliratos emlékkal jelölték meg az utódok. A névtelen honvédek új nyugvóhelyét mindaddig nem avatták fel! Az ellenség halottait este csendben ásták el a Viziváros Zugliget felé eső egykori katonai temetőjének szélén, „az út mellett, jeltelen tömegsírba”. Hol poglad *Fentzi Henrik*, a várvédő osztrák tábornok — máig rejtély.

Tamás Ernő

Budavár 1849 május 21-é elfoglalásának megünneplése

A magyar nép kegyelettel és hálával gondol hős honvédeinkre és nagyszabású ünnepség keretén belül emlékezik meg Budavár visszafoglalásának dicső napjáról.

Az ünnepség május 21-én, szombaton délután 4 óraker kezdődik a Várban lévő honvéd-szobornál, az 1849-es csapatzászló előtti katonai tiszteletadással.

Ezután Szakasits Árpád köztársasági elnök, a kormány nevében *Dobi István* miniszterelnök, a MDP nevében *Marosán György* főtitkárhelyettes, a Népfront nevében *Ries István* igazságügyminiszter, a honvédség nevében *Farkas Mihály* honvédelmi miniszter, a rendőrség nevében *Münich Fe-*

renc altábornagy, a főváros nevében *Bognár József* polgármester, a Szabadságharcos Szövetség nevében *Rosiás István* főtitkár, valamint a többi népi szervek küldöttsége helyezi el koszorúját a honvéd-szobornál.

A koszorúzások után *Sólyom László* altábornagy, a Honvéd Vezérkar főnöke tartja meg ünnepi beszédét, amely után a felvonult díszszázadok díszmenete következik.

Az ünnepség körülbelül 5 óraker a Vár északnyugati részében, a Nádor-laktanya mellett lévő Honvéd Múzeum és Levéltár állandó kiállításának ünnepélyes megnyitásával folytatódik.